

Педагогічні науки

УДК 378.14

Смовженко Людмила Григорівна

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
методики викладання української та іноземних мов і літератур
Інститут філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Смовженко Людмила Григорьевна

*кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры
методики преподавания украинского и иностранных языков и литератур
Институт филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко*

Smovzhenko Liudmyla

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Institute of Philology of the
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Сорокіна Наталія Володимирівна

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
методики викладання української та іноземної мов і літератур
Інститут філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Сорокина Наталья Владимировна

*кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры
методики преподавания украинского и иностранного языков и литератур
Институт филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко*

Sorokina Nataliia

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Institute of Philology of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Костенко Ірина Володимирівна

асистент кафедри

методики викладання української та іноземних мов і літератур

Інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Костенко Ирина Владимировна

ассистент кафедры

методики преподавания украинского и иностранных языков и литератур

Институт филологии

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Kostenko Iryna

Assistant

Institute of Philology of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Галицька Єлизавета Анатоліївна

кандидат фіологічних наук, вчителька англійської мови

Київська гімназія №86 «Консул»

Галицкая Елизавета Анатольевна

кандидат филологических наук, учительница английского языка

Киевская гимназия №86 «Консул»

Halytska Yelyzaveta

Candidate of Philological Sciences, English Teacher

Gymnasium Consul №86

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФІЛОЛОГІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ
ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ
ФИЛОЛОГОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ДИСТАНЦИОННОГО
ОБУЧЕНИЯ В УКРАИНЕ
ORGANIZATION OF EDUCATIONAL ACTIVITIES OF FUTURE
PHILOLOGISTS IN THE CONTEXT OF DISTANCE LEARNING IN
UKRAINE**

Анотація. Було розглянуто особливості організації навчальної діяльності студентів іноземної мови в умовах карантину в Україні. Автор прийшов до висновку, що дистанційне навчання може бути ефективним лише за таких умов: ретельного планування й проектування освітнього процесу на основі обґрунтованого використання цифрових інструментів (не всіх існуючих, а обмеженої кількості), що забезпечують підтримку основних видів педагогічної діяльності викладачів та студентів; наявності підготовлених якісних матеріалів і завдань в електронному форматі, які будуть доступними для студентів в будь-який час та з будь-якого місця перебування; спланованої чіткої послідовності їх вивчення і виконання, яка передбачає застосування інноваційних педагогічних технологій навчання; високого рівня цифрової компетентності всіх учасників освітнього процесу – керівників закладів вищої освіти, викладачів, студентів. Без дотримання даних умов відбувається не дистанційне навчання, а перенесення елементів очних занять в онлайн-середовище, яке, як засвідчила практика, не приводить до отримання якісних освітніх результатів.

Ключові слова: навчання в умовах карантину, форма навчання, дистанційна форма навчання, змішана форма навчання, дистанційна освіта, іншомовна підготовка.

Аннотація. Были рассмотрены особенности организации учебной деятельности студентов иностранного языка в условиях карантина в Украине. Автор пришел к выводу, что дистанционное обучение может быть эффективным только при условии тщательного планирования и проектирования образовательного процесса на основе обоснованного использования цифровых инструментов (не всех существующих, а ограниченного количества), что обеспечивают поддержку основных видов педагогической деятельности преподавателей и студентов; наличия подготовленных качественных материалов и заданий в электронном формате, которые будут доступны для студентов в любое время и из любого места пребывания; спланированной четкой последовательности их изучения и выполнения, которая предусматривает применение инновационных педагогических технологий обучения; высокого уровня цифровой компетентности всех участников образовательного процесса – руководителей учреждений высшего образования, преподавателей, студентов. Без соблюдения данных условий происходит не дистанционное обучение, а перенос элементов очных занятий в онлайн-среду, которая, как показала практика, не приводит к получению качественных образовательных результатов

Ключевые слова: обучение в условиях карантина, форма обучения, дистанционная форма обучения, смешанная форма обучения, дистанционное образование, иноязычная подготовка.

Summary. The features of organizing the educational activities of foreign language students in quarantine conditions in Ukraine were considered. The author came to the conclusion that distance learning can be effective only under

the following conditions: careful planning and design of the educational process based on the reasonable use of digital tools (not all existing ones, but a limited number) that provide support for the main types of pedagogical activities of teachers and students; the availability of prepared high-quality materials and tasks in electronic format, which will be available to students at any time and from any place of stay; a planned clear sequence of their study and implementation, which provides for the use of innovative pedagogical technologies of training; a high level of digital competence of all participants in the educational process-heads of higher educational institutions, teachers, students. Without meeting these conditions, it is not distance learning that takes place, but the transfer of elements of full-time classes to an online environment, which, as practice has shown, does not lead to high-quality educational results.

***Key words:** quarantine training, form of study, distance learning, mixed form of study, Distance Education, Foreign Language Training.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Закриття закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти через стримування поширення пандемії COVID-19 у 191 країні світу призвело до того, що 1,57 млрд. учнів і студентів (90 % світового контингенту) були змушені навчатися дистанційно із використанням технологій дистанційного навчання. З одного боку, така ситуація була цілком виправданою, тому що давала змогу убезпечити людей від ризику захворіти на COVID-19. З іншого, карантин поставив нові виклики перед закладами освіти, а також органами управління освітою на місцевому і національному рівнях.

На початку 2020 р. всі освітні заклади стали учасниками інтенсифікації дистанційного навчання, Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема. Вимушений масовий перехід до дистанційного або змішаного навчання на період дії

карантину став своєрідним глобальним викликом для всього освітянського середовища [6, с. 2].

Найважливішими вимогами реалізації електронного навчання є такі: наявність у вчителів і учнів якісного доступу до Інтернету; наявність у вчителів і учнів необхідного технічного забезпечення (комп'ютерів, ноутбуків, планшетів, смартфонів тощо), а також відповідного програмного забезпечення; достатній рівень розвитку у вчителів і учнів цифрової компетентності, яка уможлиблює вирішення завдань освітнього процесу; доступ до освітнього контенту в Інтернеті та ін. [6, с. 30].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії та практики дистанційного та змішаного навчання знаходить відображення в багаточисельних працях вітчизняних і зарубіжних учених, педагогів та фахівців (Т. Гарбуза, С. Деркач, Н. Думанський, В. Канаво, А. Кемпбел (A. Campbell), Н. Клокар, Н. Корсунська, О. Кудлай, М. Мур (M. Moore), К. Осадча, О. Петерс (O. Peters), Є. Полат, С. Романюк, С. Сисоєва Д. Хуторський та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми полягає в тому, що на даний час актуальним залишається питання використання організації навчальної діяльності майбутніх філологів в умовах карантинних обмежень в Україні.

Мета статті – вивчення особливостей організації навчальної діяльності студентів під час опанування іноземних мов у закладах вищої освіти в умовах карантинних обмежень в Україні.

Виклад основного матеріалу. Під час карантинних обмежень в більшості країн світу та в Україні було запроваджене дистанційне або змішане навчання. Це навчання, при якому студенти та викладачі взаємодіють один з одним опосередковано, з використанням різних технологій зв'язку, перебуваючи при цьому в різних локаціях – на дистанції. Для організації дистанційного навчання використовують сучасні

цифрові технології та мережевий зв'язок. При цьому зберігаються всі компоненти освітнього процесу: цілі, зміст, методи навчання, оцінка результату тощо, в тому числі система управління освітнім процесом. Для повноцінного дистанційного чи змішаного навчання, крім якісного доступу до інтернету, потрібні відповідна технічна та програмна оснащеність всіх учасників освітнього процесу [6, с. 36].

На сьогоднішній день існують різні форми і види дистанційного навчання, такі як індивідуальні електронні курси, відеоконференції, чат-класи та інші форми організації спілкування в рамках онлайн-процесу. Організація дистанційного навчання вибудовується за традиційною моделлю. За таких умов студенти так само спілкуються з викладачами, виконують їх вказівки і рекомендації, відповідають на питання і можуть взаємодіяти зі своїми одногрупниками віртуально. Більшість викладачів організовують відеоурок з використанням спеціальних онлайн-платформ, де необхідно використовувати мікрофон і камеру для повноцінного занурення в освітній процес і певного контролю. Як показав дворічний досвід дистанційного і змішаного навчання в Інституті філології на всіх бакалаврських і магістерських освітніх програмах, вкрай важливо: 1) регулярне оновлення та систематизація навчально-методичних ресурсів; 2) організація Єдиного електронного освітнього середовища для забезпечення моніторингу навчального процесу, взаємодії всіх користувачів, підтримки учасників навчальної діяльності; 3) реалізація навчального процесу на основі планів, адаптованих до специфіки організації навчання; 4) облік індивідуальних особливостей кожного студента. При дистанційному чи змішаному навчанні навчальний процес може проходити в двох режимах. Перший режим – онлайн, при якому навчання і спілкування з педагогом проводяться в реальному часі з використанням інформаційно комунікаційних технологій. Другий –

асинхронний, при якому студент освоює навчальний матеріал в будь-який зручний для нього час і здає його в призначені терміни [7, с. 165].

Розглянемо ознаки й переваги дистанційного вивчення іноземної мови, які представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Переваги дистанційного вивчення іноземної мови [4]

Ознака	Характеристика
гнучкість	студенти в основному не повинні регулярно відвідувати заняття, а можуть навчатися в зручний для них час і в зручному місці
комплексність	можливість навчатися та працювати без відриву від виробництва чи іншого виду діяльності
економність	непотрібність у використанні навчальних аудиторій, натомість використання лише технічних засобів, концентроване подання інформації, використання та розвиток комп'ютерного моделювання допомагає знизити затрати на підготовку фахівців
технологічність	використання в навчальному процесі нових досягнень інформаційних технологій; зміна ролі викладача: він стає наставником-консультантом, який координує пізнавальний процес, постійно удосконалює методичні підходи, підвищує творчу активність і кваліфікацію, дбає про нововведення та інновації

Провідною метою навчання іноземної мови в закладах вищої освіти є формування комунікативної компетентності, тобто вміння отримувати повну інформацію під час читання іншомовного тексту, уміння правильно зрозуміти співрозмовника, а також висловити власну точку зору як в усній, так і письмовій формах [5]. Таким чином, особливістю навчальної дисципліни «Іноземна мова» на бакалаврському і магістерському рівні є необхідність формування певних знань, навичок і умінь в різних видах мовленнєвої діяльності на основі знань про спосіб діяльності (комунікативна компетентність).

Цікавим є досвід Є. Горошко з віртуального групового навчання англійської мови студентів-магістрантів з України та США з використанням Skype-технологій (табл. 2).

**Особливості групового іншомовного навчання з використанням
Skype-технологій [2]**

Переваги	Недоліки
- спілкування з іншомовними партнерами, - удосконалення мовленнєвої практики, навичок усного та писемного мовлення, - набуття позитивних навичок спілкування через Інтернет, - відсутність обмежень щодо онлайн-презентації проміжних результатів виконання проекту та їх обговорення.	- недосконала структуризація модуля (відсутність чітко поставлених цілей і задач на початку модуля); - відсутність чіткого плану дій і термінів виконання проекту; - відсутність своєчасного зворотного зв'язку від іншомовних партнерів; - відсутність досвіду подібної роботи; - технічні проблеми, пов'язані з доступом до Інтернету

Проблему контролю навчальної діяльності студентів у ході дистанційної освіти порушує В. Канава, зауважуючи, що електронна пошта, інтернет-технології та навчальні форуми є чудовим засобом обговорення навчального матеріалу та взаємодопомоги студентів. Проте, як свідчить практика, без контролю викладача вони або не використовуються в цілому, або використовуються не за дидактичним призначенням. Тому для заохочення студентів до продуктивної роботи з інтернет-технологіями необхідно давати чіткі завдання, контролювати їх виконання та вводити заохочувальні бали до загального рейтингу успішності студента [3]. Автор зазначає, що якість роботи визначається курсовими та контрольними роботами, а також тестовими, заліковими й екзаменаційними засобами.

Отже, освітній процес повинен бути організований таким чином, щоб педагог мав можливість систематично протягом усього навчального процесу відстежувати, коригувати, контролювати і оцінювати діяльність студентів. Самостійна діяльність студента, що реалізується дистанційно, вимагає ефективного зворотного зв'язку як щодо використовуваного навчального матеріалу (коопераційний внутрішній зворотний зв'язок, що

забезпечує можливість самоконтролю), так і щодо зовнішнього зворотного зв'язку при роботі в групах, при контактах з викладачем. Студент повинен мати різноманітні контакти в процесі навчання: з партнерами по курсу, адміністратором сервера, викладачем, зарубіжними партнерами. Форми самостійної роботи різноманітні: індивідуальні, парні, групові в малих групах (за принципом навчання у співпраці), групові колективні (конференція, колективне обговорення, круглий стіл, рольова гра) [1].

Висновки. В даний час впровадження комп'ютерних технологій в освітній процес відбувається все частіше. Тим самим якість виконуваної самостійної навчальної роботи і процесу навчання, організованого за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, стрімко підвищується. Те ж саме слід відзначити і про якість самоосвіти студентів та інформаційної компетенції педагогів.

При розробці методики викладання іноземної мови за дистанційних та змішаних форм слід врахувати наступні важливі моменти:

1. Студентам необхідно надати можливість систематичного накопичення навчальної літератури, яку можна буде не тільки зберігати, а й редагувати.
2. Студентам слід обов'язково мати доступ до спілкування не тільки з викладачем, а й так само один з одним.
3. Викладачеві потрібно мати можливість інтерактивно керувати процесом навчання.
4. Бажано, щоб всі учасники дистанційного процесу могли самі вибирати час і темп навчання, що, безсумнівно, підвищило б якість освіти, створюючи комфортні умови.

Отже, засвоєння іноземної мови в процесі дистанційного або змішаного навчання буде набагато ефективніше, якщо дотримуватися даних умов. Завдяки тому, що електронні освітні ресурси дозволяють не тільки підвищити якість навчання, а й урізноманітнити форми викладання,

викладачі та студенти можуть працювати набагато продуктивніше, що є безперечною перевагою дистанційного навчання.

Єдиний неоднозначний момент в дистанційному навчанні - це об'єктивність позначки за пройдени контрольні тести. На сьогоднішній день не існує способу визначити, чи дійсно кожен студент виконав свій тест самостійно. Тому представляється можливим перевірити реальні знання студентів тільки в тому випадку якщо, наприклад, в кінці кожного семестру, проводити очне тестування, про проведення якого всі студенти будуть попереджені заздалегідь. Знаючи про те, що вони будуть перевіряти свої знання в аудиторії, більшість студентів імовірно віддають перевагу проходити всі онлайн тести без сторонньої допомоги, щоб уникнути неприємних ситуацій.

Аналіз результатів проведеного дослідження свідчить, що дистанційне навчання може бути ефективним лише за таких умов: ретельного планування й проектування освітнього процесу на основі обґрунтованого використання цифрових інструментів (не всіх існуючих, а обмеженої кількості), що забезпечують підтримку основних видів педагогічної діяльності викладачів та студентів; наявності підготовлених якісних матеріалів і завдань в електронному форматі, які будуть доступними для студентів в будь-який час та з будь-якого місця перебування; спланованої чіткої послідовності їх вивчення і виконання, яка передбачає застосування інноваційних педагогічних технологій навчання; високого рівня цифрової компетентності всіх учасників освітнього процесу – керівників закладів вищої освіти, викладачів, студентів. Без дотримання даних умов відбувається не дистанційне навчання, а перенесення елементів очних занять в онлайн-середовище, яке, як засвідчила практика, не приводить до отримання якісних освітніх результатів.

Література

1. Блинкова Э. Д. Дистанционное обучение иностранным языкам с применением информационных технологий [Электронный ресурс] / Э. Д. Блинкова. URL: <https://elib.bsu.by/bitstream> (дата обращения 22.10.2021).
2. Горошко Е. И. Виртуальное групповое обучение (с использованием Skype-технологий) как средство реформирования магистерских программ университетов / Е. И. Горошко // Образовательные технологии и общество. 2010. Том 13. №2. С. 289-301.
3. Канаво В. Методические рекомендации по созданию курса дистанционного обучения через интернет / В. Канаво. URL: http://www.edu.of.ru/zaoch/default.asp?ob_no=9523 (дата обращения 22.10.2021).
4. Напреев Я. Освітній потенціал систем дистанційного навчання / Я. Напреев // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2010. № 1. С. 245-252.
5. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2001. 296 с.
6. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину : аналітична записка / Л. Гриневич, Л. Ільч, Н. Морзе, В. Прошкін, І. Шемелинець, К. Линьов, Г. Рій]. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 76 с.
7. Шахмаев Н. М. Технические средства дистанционного обучения / Н. М. Шахмаев. М. : Знание, 2000. 276 с.